

GMK Bulvarı, 102/7-8, Maltepe, Ankara

Tel: 0312 232 43 44 - 232 43 52

Belgegeçer: 0312 229 60 66

e-ileti: addgenelmerkez@add.org.tr

www.add.org.tr

Baskı Tarihi: Kasım 2017

Baskı: Yorum Matbaacılık

www.yorummatbaa.com

Sertifika No: 13651

CUMHURİYET EKONOMİSİ ve GELECEK*

SERDAR ŞAHİNKAYA**

Ankara
Atatürkçü Düşünce Derneği
2017

* İzmir Atatürk Organize Sanayi Bölgesi Dergisi için hazırlanmış ve yayınlanmıştır. 12 Ekim 2015.

** Dr. Siyasal Bilgiler Fakültesi-Mülkiye.

“Bize en lazım şey... fabrika, gine fabrika[dır]... Türkiye çalışıyor, üretiyor, fakat ürünlerinden başkaları yararlanıyor... alın teri dökerek elde ettiğimiz iptidaî maddeleri... yok pahasına harice satıyoruz sonra yabancılar bu maddelerin şeklini değiştirerek bize iade ediyorlar... Kırk kuruşa bir okka yün veriyoruz, aynı yünü bin ikiyüz kuruşa bir metre kumaş halinde yalvararak geri alıyoruz”

1921. II. İcra Vekilleri Maliye Vekili Ahmet Ferit Bey (Tek),

Shakespeare'in bir sözü vardır, bilirsiniz; **“Bütün dünler, yarınları aydınlatan fenerlerdir”**. Gerçekten de öyledir. O nedenle, bugünün gözlüğünden bakarak 1920'leri, 1930'ları değerlendirirken dönemin kendine özgü koşullarının hatırlanması büyük önem taşır.

Yoksulların zaferi olarak adlandırabileceğimiz Kurtuluş Savaşımız sonrası 1923'de Cumhuriyetin kuruluşu, 20. yüzyıla girme adımdır. Bir anlamda 20. yüzyılın dünyasına, bilimine ve geç kalınmış aydınlanmasına giriştir.

1923 Cumhuriyeti, yoksun ve bitkin bir köylüler ülkesinde geri kalmışlığı aşabilme davası / iddiasıdır. Osmanlıyı yıkan ekonomik ve mali hastalıkların tümünü geride bırakarak, 17 Şubat 1923' de İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde Gazi Mustafa Kemal'in dediği gibi bu vatani yeniden yurt yapma özleminin çelikleşmiş ifadesi olan **“çalışkanlar diyarı”** yapma kararıdır 1923 Cumhuriyeti.

Köhne imparatorlukların cenaze töreni de sayılabilecek I. Dünya Savaşı.

1912 – 1922 yılları, iki yüzyılın kırılma dönemi.

Bu yıllar, en derin izlerini Türkiye'de bırakmıştır. 18 milyonu bırandıran Anadolu, on yıl içinde 5 milyon nüfus yitirmiştir.

Kurtuluş Savaşı, yurdun dinden de ırktan da daha önemli olduğunu öğretmiş ve *Kurtuluş Kuruluşla* tamamlanmıştır. Bu süreç yeniden değerlendirilmeli ve dersler çıkarılmalıdır: **“Büyük devletlerin kurtlar sofrasında yutulmak üzere olan, yenik, batık ve yıkık bir halkın başkaldırıp direnerek yenen, kurtulan ve yeniden devlet kuran bir ulusa dönüşmesi. Kısacası, Mustafa Kemal Mucizesi.”** Ve bu devlet, Lozan'da, dünyanın bütün efendilerini eşitlik dansına kaldırmanın onurunu yaşamış, yaşatmıştır.

Türkiye'nin kendi yaratıcı güçlerinin sahnede olduğu 1923 – 1938 döneminde Cumhuriyet, *sanayi temelli ulusal bir ekonomiyi* emperyalist çıkarların kesiştiği bir coğrafyada ve iki dünya savaşı yıllarının olağanüstü çalkantılı ortamında yaratmıştır. Bu yaratma,

toplum yaşamından ekonomiye, hukuktan eğitime, siyasetten uluslararası ilişkilere, yarı sömürgeci bağımsız bir ulus devletine, bilinçli bir tercih, tutarlı bir stratejiyle köklü bir biçimde gerçekleştirilmiştir.

Stratejik tercihin oturduğu zeminin bir *ideolojik paketi* vardır. *Akıl ve bilimi* miras olarak bırakmak başlı başına ideolojik bir pakettir. Paket, akıl ve bilimle uygarlığın en ileri aşamalarına varan bir ülke idealini sarıp sarmalar. Bunun yanı sıra, özünde mali bağımsızlığın yattığı tam bağımsızlığın bir ülke için varlık ve yokluk demek olduğu düşüncesi ve buna uygun bir inşa politikası da vardır. Ve bu inşa politikası, halkın bütününe çıkarını gözetir.

Dünya tarihinde başka bir örneği yoktur.

Unutulmamalıdır ki; tarihin hükmünü değiştirme fikri, düşünce ve belki de efendi değiştirmek kadar kolay değildir. Ve unutulmalıdır ki; tarihle oynayan, hükmüne katlanacaktır!

1920’li ve 1930’lu yıllar. Bir yanda kendi zeminini inşa etmiş ve köklerini sağlamlaştırmış kapitalizm, diğer yanda yeni şekillenmeye başlamış sosyalizm... Bir yanda patronluğu devretmekte direnen İngiltere, patronun yerini gözüne kestirmiş temiz aile çocuğu ABD, mızımız çocuk Fransa ve mahallenin kabadayısı Almanya. Ve iki köylü ülkesinde iki isyancı çocuk; Lenin’in Sovyetler Birliği ve Gazi Mustafa Kemal’in Türkiye Cumhuriyeti.

Böyle bir uluslararası konjonktürde, ***ilk hedef Akdeniz’di, ikinci hedef iktisat*** şiarıyla yola koyulan Cumhuriyet kadroları, zaman zaman karşılaştıkları sorunlarla ilgili pratiğe ilişkin noktalarda deneme – sınamaya yönetimiyle de olsa *korumacılıktan “planlamaya* bir kesitir olarak değil de halkçılık – devletçilik bağlamında bir stratejik tercihte bulunmuşlardır. Bu stratejik tercihin sihirli denklemi;

Sanayileşme + Demiryolları = Devletçilik biçiminde not edilebilir.

Bir sürü iç ve dış dirence karşı Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bu

stratejik tercihin yol gösterici önderidir.

Bu tercih sayesinde ki, Cumhuriyet Türkiye'si;

- *Sanayi temelli üretim alanına,*
- *Dış ticaret, borçlanma ve finansal akımlardan oluşan dolaşım alanına,*
- *Bölüşüm alanına,*
- *Fikir alanına,*

sahip, yeni 'özgür ve bağımsız' bir ülke olarak yaratılmıştır.

Yaratılmıştır yaratılmasına ama Cumhuriyetin kadroları, hem yeni bir sanayi hareketini, hem de yeni bir toprak rejimi tasarımını kurgularken iki ciddi yoklukla yüzyüze gelmişlerdir. Biri, ileri atılacak ve tarihi rol üstlenecek bir burjuvazinin yokluğu.

Diğeri, topraksız, az topraklı, maraba, yarıcı, ortakçı, mevsimlik işçi olan ve yine tarihin akışı içinde toprağı ve toprak – tarım rejimini talep etmesi, bunu eylemlerle gösterecek bir köylülüğün kitlesel

1923 – 2013 Türkiye Cumhuriyeti Dönemlere Göre İktisadi Büyüme

Dönemin Niteliği	Kapsanan Yıllar	GSMH Yıllık Ortalama Büyüme (%)
Cumhuriyetin 90 yılı	1923-2013	4,5
1. İlk 25 yıl	1924-1948	3,8
<i>a. Yeniden inşa ve devletçilik</i>	1924-1939	6,6
<i>b. Savaş yılları ve sonrası</i>	1940-1948	0,0
2. Öncesi, sonrasıyla DP	1949-1961	5,9
3. Karma, müdahaleci ekonomi	1962-1979	6,5
4. Neoliberalizmin aşamaları	1980-2013	4,2
<i>a. Kısmi liberalleşme</i>	1980-1989	4,8
<i>b. Serbest sermaye hareketleri</i>	1990-1997	4,4
<i>c. Kesintisiz İMF güdümü</i>	1998-2013	4,1

suskunluğu ve yokluğu.

1930'dan itibaren Cumhuriyetçi kadrolar iki ciddi yokluğu gö-
rek, fakat herhangi bir sınıfsal destek almadan bu iki taşıyıcı kolonu
inşa etme ve böylece *geri kalmışlığın kalın kabuğunu kırma davası-*
nı omuzladılar ve başardılar.

Her türlü zayıflatma gayretlerine rağmen 92. yaşını büyük bir
onur ve coşkuyla kutladığımız 1923 Cumhuriyetinin iktisadi açıdan
gelişimini, evrensel bir ölçü olan milli gelir büyüme hızlarıyla saptayabilir ve kimi dönemlere dikkat çekebiliriz.

1923 – 2013 Türkiye Cumhuriyeti Dönemlere Göre İktisadi Büyüme

Tablo hazırlanırken, değerli hocam Prof. Dr. Korkut Boratav'ın sistematiği esas alınmıştır.

Bulgular son derece net ve çarpıcıdır. Cumhuriyet döneminin bütününe bakıldığında milli gelirin yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 4,5'tir. Milli gelirin büyümesi açısından en parlak yıllar, 1924 – 1939 ve 1962 – 1979 dönemleridir. *Yeniden inşa ve devletçilik* olarak adlandırılan 1924 – 1939 döneminde yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 6,9'dur. Cumhuriyet dönemi içerisinde bu orana yakın büyüme hızına çok yaklaşan dönem; yeniden inşa ve devletçilik döneminde kökleri bulunan, kamusal işletmeleri, fabrikaları, tesisleri ile İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) ve sonrasının Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)'ne ait kurulu kapasitelere dayalı iktisadi altyapıyı, '*planlama*' anlayışıyla yeniden harekete geçirerek geliştiren, özel sektöre yol göstererek sinerjinin yaratıldığı *karma, müdahaleci ekonomi* dönemi olan 1962 – 1979 yıllarıdır ve yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 6,5'tir.

Başarı son derece açıktır. Başarının ardında, ***dünya kapitalizmine tabiiyete mesafeli duruş, kendi aklımızın ürünü strateji ve planlar ve kendi yaratıcı güçlerimiz vardır.***

Büyüme hızları açısından düşük ve başarısız yıllar ise; başarı öy-

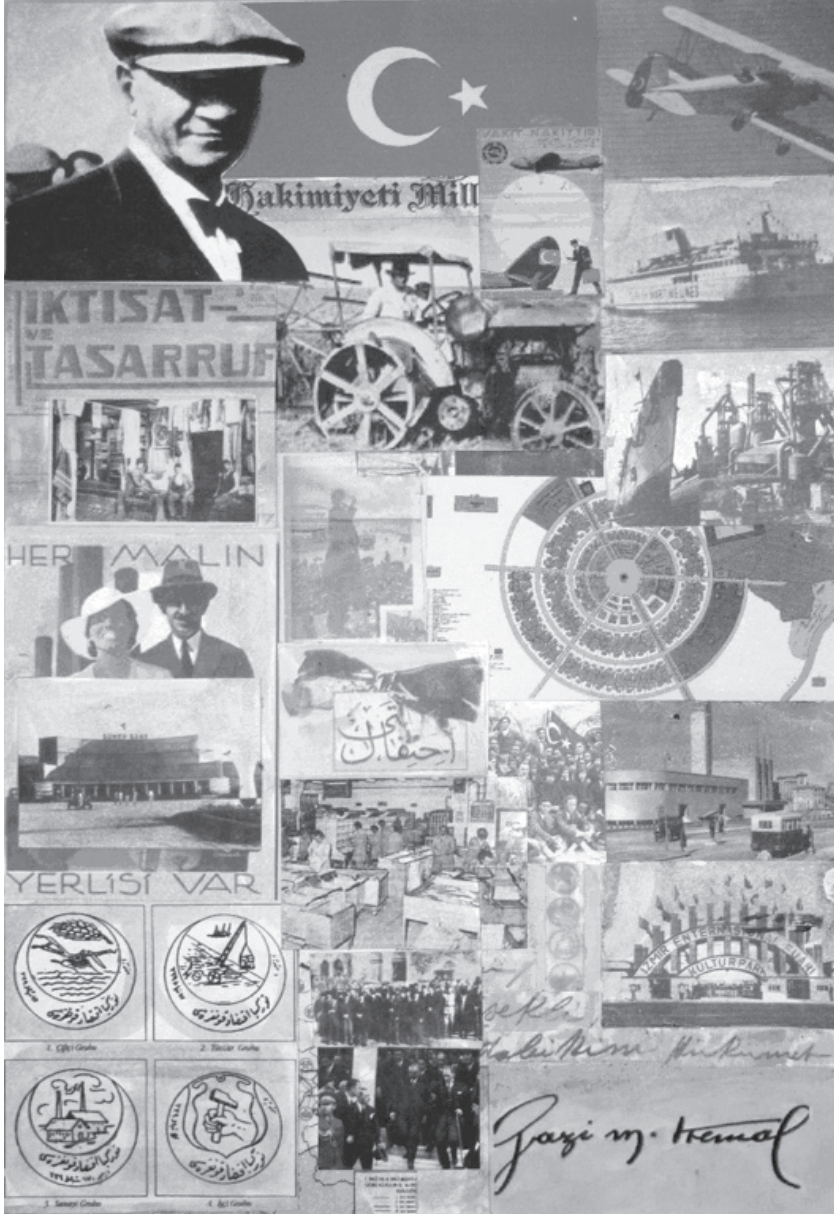
külerine konu Cumhuriyetin iktisadi kazanımı olan ne varsa zaman içerisinde tedricen tasfiye ile başlayıp haraç – mezat satılmasına uzanan özelleştirme - piyasalaştırma dönemine ait olanlardır. Bu dönemde, iktisadın asli öğeleri *toplumsal sınıflar* ve *insanlar* yok varsayılmış, *üretim ve bölüşüm* meselesi unutturulmuş ve iktisat sadece *faiz – döviz – borsa* üçgeninden ibaret bir alana sıkıştırılarak ‘arttı – azaldı – aynı kaldı’ ifadelerinden ibaret bir hâl almıştır. Daha fazla yoruma gerek yoktur.

1923 Cumhuriyetinin, sanayi temelli bir ulusal ekonomi kurduğuna değinmiştik. Böyle bir ekonominin yurt sathına dağılışına göz atılırsa başarının büyüklüğü daha da netleşir. Evet, gelin Cumhuriyetin sınaî coğrafyasına yakından bakalım.

Harita, Prof. Dr. Afet İnan tarafından hazırlanan ve Türk Tarih Kurumunca 1972 yılında yayınlanan *Devletçilik İlkesi ve Birinci Sanayi Planı 1933* başlıklı eserin 6 nolu ekinden alınmıştır.

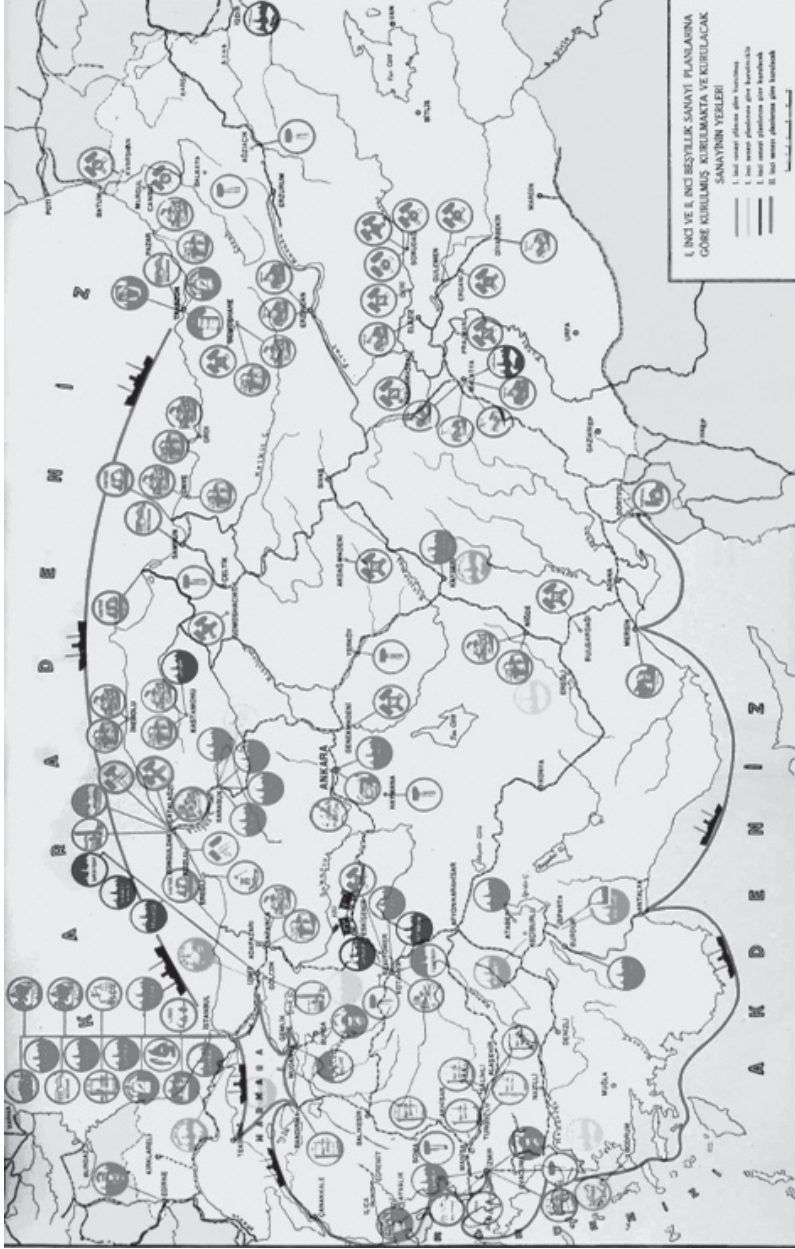
- Haritaya dikkatlice bakalım; 1920’li yılların zahmetkeş demiryolları hamlesiyle birleşerek 1932’de geri dönülmez bir biçimde başlatılan ve Cumhuriyet ekonomisinin taşıyıcı kolunu olan sanayi tesislerini görelim. I. Sanayi Planı ile gerçekleştirilenler, II. Sanayi Planı ile fizibiliteleri hazırlanan ve bütçeden ödenekleri ayrılan fabrikalar.
- Nazım Hikmet’in Kuvayı Milliye şiirinde dile getirdiği *bahtı değişen şehirler*dir haritadakiler. O fabrikalar; aynı zamanda konut, okul, hastane – sağlık, kreş aynı zamanda sinema, tiyatrodur. Kurtuluş Savaşının çoban ateşleri, Cumhuriyet ile birlikte fabrika olarak Anadolu topraklarını aydınlatmaktadır.
- I. ve II. Sanayi Planlarına biraz daha geniş perspektiften bakıldığında birer ‘kalkınma planı’ olarak değerlendirilmesi, mekânsal boyutlarıyla birlikte ele alındığında abartılı bulunmamalıdır. 1930’larda sanayinin yurt sathına yaygınlaştırılmasında gözetilen

Cumhuriyet Ekonomisinin İnşası / Kolaj: Sevinç Altan

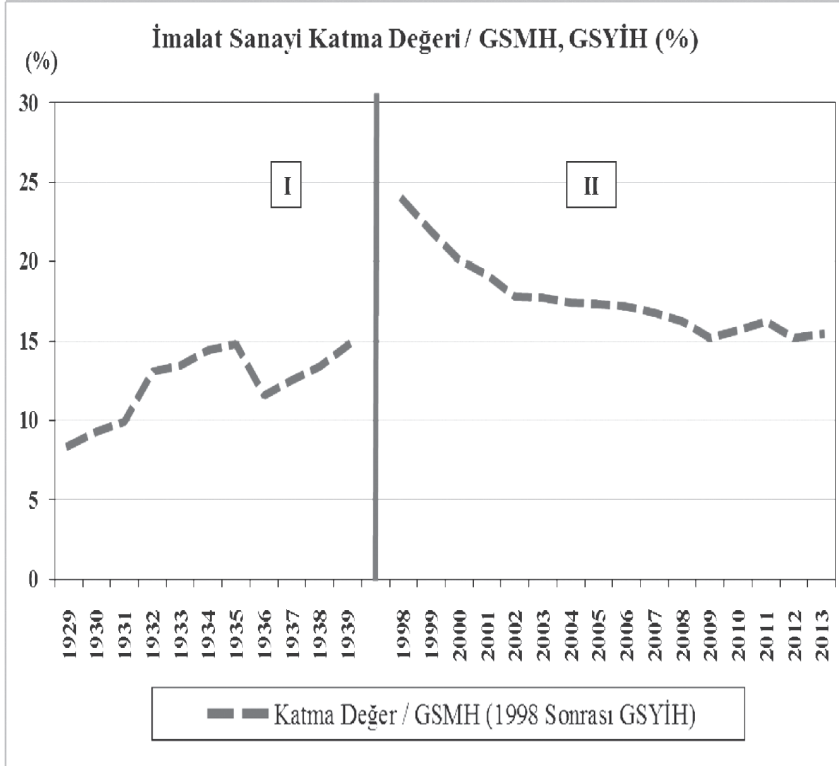
bölgeler arası dengeye (*özellikle Güneydoğu Anadolu*) günümüzde ne kadar çok ihtiyaç hissedildiği yeterince açık değil midir?

- 1923 Cumhuriyetinin Lozan sonrası *yalnızlığından*, II. Dünya Savaşı sonrası *yalnızlığına* taşıyan *zahmetkeş* demiryolları bu haritada yoktur. Ve başlıbaşına ele alınması özel bir önem arz eder. Burada, tarifeli ‘yük ve yolcu’ taşıyan vapur / denizyolu seferlerine özellikle dikkat edilmelidir. Günümüzde de hâlâ geçerliliğini koruyan ulaştırma iktisadının temel prensiplerinden biri olan en düşük maliyetle yük ve yolcu ancak deniz yolu ile taşınır ilkesi, Cumhuriyetçi kadrolar tarafından benimsenmiş ve gereği başarıyla yerine getirilmiştir.
- Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün büyük bir kıskançlıkla koruduğu ve Cumhuriyet ekonomisinin önemli kumanda merkezleri olarak uzun yıllar bu fonksiyonunu ifa eden limanlarımızın modernizasyonundaki ihmaller ve yabancılaştırılmalar, kamusal tersaneler ve Denizcilik İşletmelerinin kapatılması, yıllarca Türk Denizciliğinin gelişmesine hem finansal hem de teknik destek sağlayan bir sektör / ihtisas bankası olan Denizcilik Bankası’nın özelleştirilerek *miyopik bir ticari bankaya* dönüştürülmesi birlikte ele alındığında yüreğiniz burkulmaz mı?
- Hele günümüzde özellikle Karadeniz’in doldurularak otoyol yapıldığı düşünülürken, 1930’larda Trabzon – İstanbul arasındaki seferlerin ne kadar önemli ve ‘iktisadi’ olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu noktada, *‘Artık, Sarp sınır kapısından, İstanbul’a gaz kesmeden gidilebiliyor, işte gelişme budur’* zihniyet ve söyleminin takdiri okuyucuya aittir. Aynı ‘yolcu ve yük’ taşıyan tarifeli seferlerin Marmara, Ege ve Akdeniz’de de geçerli olduğunu yine haritadan izlememiz mümkündür. Her yıl, 1 Temmuz tarihinde kutlanan Kabotaj Bayramları törenlerinde ‘üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizde...’ diye başlayan nutukları yazan ve atanların da bu haritanın farkında olup yeniden düşünmeleri gerekmez mi?
- Reisicumhur Atatürk, 1937 yılı TBMM’ni açış konuşmasında konu

1923 Cumhuriyetinde “Bahtı Değişen Şehirler”

ile ilgili düşüncelerini sürdürürken *en güzel coğrafi konumda ve üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye'yi işaret ederek* ifade edilmesi lazım gelen denizlerimizin büyüklüğüne dikkat çekerken bu büyüklükten *üç alanda endüstrisi, ticareti ve sporu* ile yararlanmanın altını çizmekte ve bunlarla birlikte Türklerin *en ileri denizci ulus yetiştirmek yeteneğinde* olduklarını da vurgulamaktadır. Ve Atatürk, *bu yetenekten yararlanmalıyız. Denizciliği Türk'ün büyük milli ülküsü olarak düşünmeli ve bunu en kısa zamanda başarmalıyız* diyerek denizcilik konusundaki görüşlerini özetlemiştir. Ancak, değerli dostum Amiral Cem Gürdeniz'in ifadesi ile **“Türkiye bir deniz devletidir. Ne yazık ki denizci devlet olamamıştır”**.

Yazımızı bir anlamda geçmiş – bugün temelinde bir grafikte sürdürelim.

Not: (1929 – 1930 dönemi için İmalat Sanayi Katma Değerinin, Gayri Safi Milli Hasıla'ya; 1998 – 2010 döneminde ise Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya oranıdır.

Grafik, imalat sanayi katma değerinin, milli gelir içindeki payını iki ayrı dönem olarak gösteriyor: (I) bölüm 1930'lu yıllar, (II)' de 1998 ve sonraki yıllara ait.

İki ayrı kısımdaki eğri eğimlerinin yönleri oldukça çarpıcıdır. Birinci kısım, yani 1930'larda eğim pozitifdir. Bir anlamda, 1930'ların Türkiye'sinde sanayileşme, toplumsal amaç fonksiyonunun adeta açıklayıcı değişkeni gibidir. Bilindiği üzere *merakların dünyası* olarak da tanımlanabilecek sanayileşme, sadece *iktisadi* ya da *teknik* bir mesele değildir. Sanayileşme aynı zamanda *siyasi bir tercihtir* ve 1930'ların tercihi de böyle olmuştur.

Evet, 1927 yılında ilk *Sanayi Sayımını* yapan, 1930'da ilk *Sanayi Kongresini* toplayan Cumhuriyet Türkiye'sinin 1930'lu yıllarında imalat sanayi katma değerinin artış hızı yıllık ortalama yüzde 12' dir. Büyük Dünya krizinin başladığı 1929 yılında bu oran yüzde 8,4'tür. İsrarlı ve kendi yaratıcı güçlerinin sahnede olduğu *halkçı – kamucu model* ile on yıl sonra bu oran yüzde 14,7'ye yükselmiştir. Bu başarının ardında, korumacı ve devletçiliğin sentezi yatmaktadır. Sentezdeki, *korumacı faktör*, dünya krizine karşı doğru bir koruma mekanizması sağladı ve Türk ekonomisini emperyalist sistemden kısmen koparabildi. Öte yandan Gazi Mustafa Kemal öndeliğindeki Cumhuriyetçi kadrolar, dönemin şartlarından da kaynaklanan potansiyel fazla üzerinde iktisadi ve merkezi kontrolde bulunarak bahse konu fazlayı sanayi finansmanında kullandılar.

1930'lar sonrası dönem için satırbaşlarıyla birkaç küçük hatırlatmada bulunmakta yarar vardır.

- 1940'ların sonuna doğru, Dünya Bankası'nın Thornburg Raporu:

“İddialı ve yoğun sanayileşme politikalarından vazgeçin. Pastoral bir ülke olabilirsiniz.”

- 1960 İhtilali ® 1961 Anayasası ® DPT'nin kuruluşu ve yeniden planlı yıllar. İlk üç Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanır. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın stratejisi yazılmış, plan hazırlanmıştır. Hedef, *ithal ikameci sanayileşmenin ikinci evresine geçerek, her türlü aktarma organları imalatının gerçekleştirilmesidir.* Ancak, gündeme başka bir Dünya Bankası Raporu düşer ve Türkiye yeniden sanayileşmeden vazgeçirilir.
- 24 Ocak 1980 Kararları ve 12 Eylül Darbesi.
- Grafiğin (II) nolu kısmının başlangıcı olan 1998 yılı, aynen 24 Ocak 1980 ya da Türkiye'nin sermaye hareketlerine tam serbestlik tanıdığı Ağustos 1989 tarihleri gibi, yakın iktisadî tarihimizde önemli bir dönemeçtir. 1998 yılında Türkiye artık IMF, Dünya Bankası (DB), Dünya Ticaret Örgütü ve uluslararası finans ve de-recelendirme kuruluşlarının denetim ve gözetiminde ekonomik ve siyasal kurumlarını neoliberal koşullandırmaların biçimlendirmesini kabullenmiş ve uluslararası işbölümünde kendisine biçilen yeni rolü üstlenmiştir.
- Bu rolün ana özellikleri şu şekilde özetlenebilir:
 - Uluslararası ve yerli finans sermayesine, sermaye hareketleri üzerine sınırsız serbestlik güvencesi sağlayarak, yüksek finansal getiri sunmak;
 - İşgücü piyasalarını kuralsızlaştırma ve esnekleştirme yöntemiyle ucuz işgücü deposu hâline dönüştürerek, katma değeri düşük teknolojilerde uzmanlaşmak ve sanayiini uluslararası şirketlerin taşeronu haline getirmek;
 - Üretimde ithal girdi kullanma ve ithal mal tüketme eğiliminin kuvvetlenmesine izin vererek, finansmanı esas itibarıyla sıcak para / spekülâtif sermaye tarafından sağlanan bir ucuz ithalat cennetine çevirmek;

- Kamu hizmetlerini ticarileştirerek vatandaşları ‘müşteriye’, kamu hizmeti üreten kurumları ‘ticarî işletmeye’ dönüştürmek; kamu iktisadî kuruluşlarını uluslararası özel sermaye şirketlerine doğrudan yabancı sermaye cezbetmek uğruna yok pahasına satmak;
- Etkin ve demokratik yönetim, iyi yönetim söylemleriyle, aslında tüm toplumu ilgilendiren stratejik, ekonomik ve siyasî kararların alınmasını ve uygulanmasını demokratik denetim mekanizmalarının dışına çıkarırken, devletin ‘sosyal niteliğini’ neoliberal anlayışa uygun bir biçimde yeniden yapılandırılmasında toplumun desteğini sağlamaya çalışmak.

Görüldüğü üzere bu uygulamalar, ***Türkiye’nin ekonomik ve siyasal bağımsızlığına yönelik açık bir tehdit oluşturmuş, emeği ile geçinen geniş halk kesimlerinin kazanılmış haklarını geriletmiş ve yatırımcı / sanayici özel sektörün dinamizmini de köreltmıştır.***

Özetle, 1998 sonrası IMF ile imzalanan Yakın İzleme Anlaşması sonrası dönemden günümüze yapılanlar, *ülkemin hedeflerini ve kaynaklarını kendisinin belirlediği bağımsız, görece eşitlikçi ve sosyal dayanışmacı bir kalkınma stratejisi uygulayabilmesinin önündeki en büyük engeli oluşturmuştur.*

Grafiğin (II) bölümü yani 1998 – 2013 dönemindeki imalat sanayi katma değerinin ulusal gelir içindeki payının gelişim yönü de yukarıda yapılan değerlendirmeyi teyit eder mahiyettedir. 1998 yılında yüzde 24 düzeyindeki bu pay dramatik bir biçimde 2013 yılında yüzde 15,1’e gerilemiştir. ***Türkiye, adeta sanayileşmekten, vaz geçmiştir.*** Dünya imalat sanayi katma değeri içerisinde payımızın yüzde 0,6 ile yüzde 1,1 arasında demir tarıyor olması da ne yazık ki ülke olarak yarı sanayileşmeye kilitlenildiğinin somut bir başka göstergesidir.

Sonuç Yerine ya da 2023’e Dair...

1923 Cumhuriyetini, 20. yüzyılın dünyasına, bilimine ve aydın-

lanmasına giriş olarak tanımlamıştık. 1923, aynı zamanda ortaçağın kokuşmuş karanlığını geride bırakan büyük bir aydınlanma devrimidir. Ve bu devrimin yüzüncü yılı 2023'de kutlanacaktır.

2023, 21. yüzyılın dünyasına ait. Peki, ülkemiz her ne kadar takvim anlamında onbeş yılı geride bıraksa da 21.yüzyılın ne kadar ayırdındayız?

21. yüzyıl, ortalamaların değil en iyilerin dünyası. Aklın ve aydınlanmanın gerçek vârisi üniversite yani bilim, o dünyaya, en iyiye erişebilmenin ilk durağı. Ve o durağın adıda 2015 Nobelini Kimya dalında alan **Prof. Dr. Aziz Sancar**.

20. yüzyılın akli, **planlama akli** olmuştur. Bilimde ilerleyen toplumlar tesadüflerle değil, planlı adımlarla yürüdüler. 1923 Cumhuriyeti de aynı aydınlık yolun izini, sürdürdü. Geliştirdi ve başardı da... Bu başarıyı, milli gelir büyüme hızları tablosunda gördük. O tablodaki yüksek büyüme hızlarına eşlik eden, kendi aklımızın ürünü strateji ve planlarla yürütülen sanayi eksenli politikalara da özetle değindik.

Evet, 2023'e sekiz kala, durumumuzu anlamak, dünyayı analiz etmek ve ona göre de *kendi irademizle* nereye, nasıl yürüneceğinin saptanması gerekir.

O halde, ülkemizde yaklaşık olarak otuzbeş yıldır sürdürülen, uygulandığı diğer ülkelerde olduğu gibi bizi de düşük büyüme batağına saptanmış, sanayi sektörünü nerede ise *Hong-Kong'un* ilk dönemlerindeki **antrepo tipi sanayie** dönüştürmüş / dönüştürmekte olan neoliberal politikalarından vaz geçmelidir. Bu modelin finansal serbestleşme programları, reel sektör tasarruflarının uzun vadeli sabit sermaye oluşumu yerine kısa vadeli spekülâtif yatırımlara kanalize olmasının bir aracına dönüşerek başta sanayi olmak üzere reel sektördeki sermaye birikim modelini değiştirmiş / tahrip etmiştir.

Bir masal gibi anlatılan, dayatıldığı rivayet edilen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kısıtlamaları, **seçici müdahaleleri değil sadece hadisenin dış ticarete konu olan kısımlarına** dönüktür.

Kaldı ki, DTÖ ya da benzeri uluslararası kuruluşların daraltıcı kısıtlamalarına karşı, benzer ülkelerle ortak mücadele / dayanışma imkânları giderek artmaktadır. Yeter ki müzakere eden bürokrasinin ayakları bu topraklara bassın. Ha bir de “**tarife dışı engeller**” meselesi zekice kullanılmalıdır.

İyi tasarlanmış sanayi politikaları setinin, iktisadi geleceği olumlu anlamda dönüştürdüğüne dair çok sayıda ülke örneği mevcuttur. Ve bu örneklerin hemen hepsinde *devletin niteliği kalkınmacı / gelişmecedir*. Ve yine bu bağlamda, eğitim ve öğretim politikalarının sanayi politikaları ile yakın ilgisi tartışmasız bir biçimde ortadadır.

Böyle bir model, yakın dönem tarihimizdeki 1930’ların müstesna sanayileşme hamlelerinin altında yatmaktadır ve modelin adı *Mustafa Şeref Özkan Modelidir*. Mustafa Şeref Özkan, Lozan’da Türk Delegasyonundaki etkili müzakerecilerden, 1930 - 1932 döneminde İktisat Vekili. Model, iç içe geçmiş iki çarktan ibarettir: Çarklardan birincisi, *Devlet Sanayi Ofisi (DSO)*. 5 Temmuz 1932’de kurulur. Yönetiminde bağımsız, denetiminde İktisat Vekâleti yolu ile TBMM’ne hesap verir. İkinci çark, 11 Temmuz 1932’de kurulan *Türkiye Sanayi Kredi Bankası*. Evet **Mustafa Şeref Özkan Modeli, bir anlamda sanayi ön plana çıkararak, kredi düzenini, fonların kullanımını ve kurumlaşmayı buna göre düzenleyen bir tasarımdır**.

Bugün Devlet Sanayi Ofisi (DSO) gibi bir yapıya çokça ihtiyaç var. Özellikle “mega” ya da “çılgın” projelere dur denmesi açısından.

Bunun için de, Türkiye’nin kendi ufkunu çizebilen, strateji oluşturabilen, dünya ekonomisinden ve dünyanın örgütlü baskısından neler gelebileceğini kestirmek, esnekliğe sahip olmak ve bir takım *kırmızıçizgilerini* çizebilmek, toplumun üretici ve yaratıcı güçlerini harekete geçirmek için mutlaka tüm dogmalardan (*iktisadi dogmalar da dâhil*) arınarak bir anlamda *aklın seferberliği olan planlamayı* yeniden düşünmelidir.

“Planlama, bir ufka bakış, etraflı düşünme ve iş yapma tarzı olarak, 1980’lerden itibaren siyaset ve iktisat dünyasından silinirken

bıraktığı boşluk, **ne yazık ki** hemen görülüp algılanamamıştır. Orta boy yarı sanayileşmiş ülkelere (yani bize) ya da ‘yükselen piyasa ekonomileri’ denilen bizim AGÜ’lere kalkınmaları veya en azından var olabilmeleri için (*survival*) kolektif düşüncelerini sağlayacak yeni bir model, araç tasarlanmamıştır; her şey o kutsal piyasa güçlerine, Adam Smith’in o ‘görünmez eli’ ne bırakılmış görünüyor. O görünmez el de, son zamanlarda bir yankesicinin eli gibi dünya piyasalarını hortumlayıp, bu paralarla trilyon dolarlık balonları patlatmakla meşgul”.

Gerçekten de, Planlama, eskimemiş, dışlileri fazla aşınmamış bir araç olarak pek çok ulusal ekonomiye hizmet etmiş (ve) onları bir tarih aşamasında yukarıya çıkarmış bir kaldıraç olarak, hâlâ kendi aklının ürünü olan politikaları olan ülkelere hizmet etmeyi sürdürmektedir.

Bir detoks / arınma programına şiddetle ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Aslında 2013’de önermişim... Zaman Daralıyor. Bir-birine atıf dahi yapılmayan resmi belge, strateji, program, bölgesel plan yorgunluğundan kurtulmalıyız. Önümüzdeki **sekiz** yılı, bunun için kullanmalıyız.

Öncelikle tıpkı, 1927’de yaptığımız gibi ciddi bir sanayi sayımı / envanteri yapmalı ve durumu somut bir biçimde görmeliyiz.

2015 yılını nerede ise bitirirken hâlâ 2002 yılına ait Input - Output tablosuna bakmak durumundayız. Farklı bir ifade ile, 13 yıl önceki ekonomik sektörlerin birbirleriyle ilişkilerinin sayısal vaziyeti üzerinden analizler yapılabilmektedir. Bu bile 21. Yüzyılın ne kadar uzağın-

Detoks / Arınma Programı ve Yeniden İnşa Önerisi

Yıllar / İşler	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sağlıklı Envanter									
Input- Output (2002)									
Eğitimin Yeniden İnşası									
Yeni Kurumsallaşma									
Strateji Yazımı									
5 Yıllık Sanayi Planı									

da olduğunu göstermeye yeter. Bu eksiklik TÜİK tarafından bir an önce giderilmelidir. Zira, bilmediğinizi tanımlayamazsınız, tanımlayamadığınızı ölçemezsiniz, ölçemediğinizi de yönetemezsiniz.

Eğitim sistemimiz de çağın gereklerine uygun hale getirilmeli ve her alanı yeniden inşa edilmelidir.

Kendi yaratıcı güçlerimizle, kendi aklımızla ve kendi irademizle yeni bir kalkınma stratejisi ve yeni bir sanayi planı hazırlayarak ve yeni kurumlar kurarak yola koyulmalıdır.

Akan suda iki kere yıkanılmaz sözü eskidir. Eskiye birebir yaşayabilmenin olanaksızlığını insan unutursa, bu sözü hatırlamalıdır. Ama, eskinin ciddi birikimi, onu silme çabalarıyla yüzleşip yeni birikimleri filizlendirir. İnsan bunu da unutmamalıdır.

Kaynakça

Bağımsız Sosyal Bilimciler (BSB) (2012), **IMF Gözetiminde On Uzun Yıl, 1998-2008: Farklı Hükûmetler, Tek Siyaset**, Yordam Kitap: 13. 2. Baskı. İstanbul.

Boratav, Korkut (2008), **Türkiye İktisat Tarihi 1908–2007**. İmge Kitabevi Yayınları, 12. Baskı. Ankara.

Ekzen, Nazif (2009), **Türkiye Kısa İktisat Tarihi 1946’dan 2008’e**. ODTÜ Yayıncılık, Temmuz. Ankara.

İnan, Afet (1972), **Devletçilik İlkesi ve Birinci Sanayi Planı 1933**. Türk Tarih Kurumu. Ankara.

Kuruç, Bilsay (2010), “Bir Planının Anatomi Politiği: Dördüncü Plan’ın Hazırlanışı ve Sonu” **Attilâ Sönmez’e Armağan, Türkiye’de Planlamanın Yükselişi ve Çöküşü (1960 – 1980)** ed. Ergun Türkcan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. Mayıs. İstanbul.

(2011), **Mustafa Kemal Döneminde Ekonomi: Büyük Devletler ve Türkiye**. Bilgi Üniversitesi Yayını. İstanbul.

Kuruç, Bilsay – Şahinkaya, Serdar (2012), “1930’lar Türkiye’sinde Sanayileşmenin Ana Çizgileri” **Bugünün Bilgileriyle Kemal’in Türkiye’si: La Turquie Kamaliste**. Boyut Yayıncılık. İstanbul.

Marazzi, Christian (2010), **Sermaye ve Dil**. Ayrıntı Yayınları. 2010. İstanbul.

Soysal, Mümtaz (2011), “Şaşmaz Bir Kılavuz: Bilsay Kuruç” **Bilsay Kuruç’a Armağan**. (Editörler: Şahinkaya, Serdar – Ertuğrul, İlter). Mülkiyeliler Birliği Yayın No:2011/2. Armağanlar Dizisi: 9. Kasım. Ankara.

Şahinkaya, Serdar (2009), **Gazi Mustafa Kemal ve Cumhuriyet Ekonomisinin İnşası**, ODTÜ Yayıncılık, 2. Baskı. Kasım. Ankara.

(2014), (Editör) **21. Yüzyıl İçin Planlama. III. Kurultay**. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 610. Ankara.

(2015), **Sanayileşmekten Vaz Geçen Türkiye'nin Hal-i Pür Melâli**. Görsel Sunum. Siyasal Bilgiler Fakültesi. 14 Nisan. Ankara

Türkcan, Ergun (Editör) (2010). **Türkiye'de Planlamanın Yükselişi ve Çöküşü (1960–1980): Attila Sönmez'e Armağan** İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Mayıs. İstanbul.

